

ΗΡΑΚΛΗΣ (ΛΟΓΟΣ 40)

[1] Ἄλλ', ὦ φίλτατε Ἡράκλεις, σέ γε ἐπαινεῖν ἄθλων ὁ ἥδιστος· πάντως δὲ πολυύμνητος εἶ. πολλοὶ γὰρ οἱ καταλογάδην ἄδοντες τὰ σά, πολλὰ δὲ ποιηταὶ κατὰ πάντας τρόπους ὑμνῆκασιν, μέγιστον δὲ ὁ καθ' ἡμέραν ὑπὸ πάντων ἔπαινος ἐπὶ πάσης τῆς παραπιπτούσης προφάσεως αἰεὶ γιγνόμενος.

[2] Καὶ θαυμά γ' οὐδὲν τοσοῦτον τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὑπερᾶραι ὧ πατὴρ μὲν τὰ πρῶτα τῶν ὄντων, μήτηρ δὲ ἦν ἐκεῖνος ἐξ ἀπασῶν προῦκρινεν. τοσαύτην δὲ ἔσχε τὴν σπουδὴν εἰς τὴν γένεσιν αὐτοῦ ὥστε τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἐξῆς, ὡς φασιν, συνῆν αὐτῇ, βουλόμενος τῆς αὐτοῦ φύσεως ὅτι πλεῖστον καὶ ἀκριβέστατον εἰς τὰς γονὰς καταθέσθαι· ἦν γὰρ ὑπὲρ τῶν ὄλων ἡ βουλή, ὅπως κοσμηθεῖ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα καὶ γῆ καὶ θάλαττα ἐνεργὰ κατασταίη. καὶ γίγνεται δὴ οὕτως Ἡρακλῆς συνεργὸς τῷ πατρὶ καὶ ὑπαρχὸς τῶν ὑπὸ τὸν τῆς σελήνης πόλον, καὶ τὰ σημεῖα εὐθὺς ἠκολούθησεν. [3] ἐπελθόντας γὰρ αὐτῷ τοὺς δράκοντας ἐπὶ τοῖς σπάργανοις ἀντ' ἄλλης κινήσεως τῆς χειρὸς διεχρήσατο, παῖς δ' ἔτ' ἦν καὶ Θηβαίους ἀντ' ἄλλης παιδιᾶς ἠλευθέρωσεν τοῦ δασμοῦ, ὃν ἐκεῖνοι συχνὸν ἤδη χρόνον Ὀρχομενίους ἔφερον.

[4] Ἀρξάμενος δὲ ἀφ' ἐστίας ἐκάθηρε τὴν Ἑλλάδα, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ κοινὸν γένος τῶν ἀνθρώπων, πάντας ἐφεξῆς ἐπιών, τοὺς τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ τοὺς κατ' ἠπειρον, οὐδὲν τῶν εἰς εὐεργεσίαν φερόντων ἐλλείπων, ἀλλὰ τὰ μὲν θηρία χειρούμενος, ὧν ὑπὸ πλήθους καὶ μεγέθους ἠδικοῖτο τὰ πολλὰ τῆς χώρας, τοὺς δὲ τυράννους ἀναιρῶν ὃν ἐκάστους αὐτῶν προσῆκεν τρόπον, τὰς δὲ πόλεις σωφρονίζων τὰς μὲν τοῖς νόμοις, τὰς δὲ τοῖς ὅπλοις, ληστὰς δὲ χερσαίους τε καὶ θαλαττίους καὶ πάντας, ὅσοι ῥώμη σώματος θαρροῦντες ὕβριζον εἰς τοὺς ἐλάττους πανωλεθρία διαφθείρων ὁμοίως ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ βαρβάρῳ.

[5] πάντα γὰρ τὰ τῇ φύσει πολέμια ἐχθρὰ ἠγήσατο ἑαυτοῦ, καὶ μόνος τῶν εἰς γῆν ἐλθόντων εἰς κοινὸν ἅπασιν ἐνομοθέτησεν, οὐ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ θηρίοις, ὡς εἰπεῖν, ὅς γε καὶ τὰς ὄρνεις τὰς περὶ Στύμφαλον διαφθειρούσας τὰ πολλὰ τῆς Ἀρκαδίας εὗρεν ὅπως ἐκβάλῃ, ὥσπερ οὐ μόνον γῆν καὶ θάλατταν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα αὐτῷ προσῆκον ἐλευθεροῦν. καὶ μὴν ὅσα μὲν ποταμῶν ρεύμασιν ἢ λίμναις ἐπιέζετο, γῆν καθίστη ξηρὰν, ὅσα δ' αὐτῆς ἐξ ὕδατος καθάρσεως ἐδεῖτο, τοὺς ποταμοὺς ἐπιείκει οὐ μόνον φορητὰ ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐνεργὰ ἀπέφαινε. [6] καὶ οὕτω δὴ κατειργάσατο γῆν καὶ θάλατταν καὶ ποταμοὺς καὶ λίμνας καὶ ἀέρα καὶ πέτρας καὶ ἄνδρας καὶ πόλεις, τοὺς νόμους τοῖς ὅπλοις συγκεραννύς, ὥστε τῆς ἐκεῖνου δυναστείας μηδὲν εἶναι μῆτε λαμπρότερον μῆτε λυσιτελέστερον χρήσασθαι. βία μὲν γὰρ ἀρρηκτῶ οὐδὲν αὐτὸν ἐξεφυγεν τῶν ἐγχειρισθέντων, δικαιοσύνης δὲ ὑπερβολῇ πάντ' ἐγίγνετο ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κοινοῦ γένους. [7] ἐκ δὲ τούτων ποιηταὶ Προμηθεὺς τε ὑπ' αὐτοῦ λυομένους συνέθεσαν, ὡς καὶ ὅσα δήσειεν ὁ Ζεὺς, ταῦτ' ἐξὸν Ἡρακλεῖ λῦσαι, καὶ τὸν Ἄτλαντα ὡς ἀνέπαυσε διαδεξάμενος καὶ ἀνασχῶν τὸν οὐρανὸν αὐτός, καὶ τὸν Κέρβερον ὡς ἀνήγαγεν ἐξ Ἄιδου καὶ μετ' αὐτοῦ Θησέα τὸν τῶν Ἐρεχθιδῶν, καὶ ὡς Πλούτωνα καὶ Ἥραν τρώσειεν, καὶ τοὺς Γίγαντας ὡς χειρώσαίτο ἐπίκουρος τοῖς θεοῖς γενόμενος. [8] τὰ δ' οἶμαι βούλεται λέγειν δι' ὑπερβολῆς ὅτι Ἡρακλῆς πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλατταν διηρευνήσατο, καὶ πρὸς ἅπαντας ὄρους καὶ πάσας ἐσχατίας ἀφίκετο, καὶ οὐδὲ τῶν κάτω γῆς ἄρα ἠμέλησεν οὐδὲ τῶν μέχρι οὐρανοῦ, ἀλλ' οὕτω σφόδρα ἐν καιρῷ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐγένετο ὥστε καὶ τοῖς θεοῖς Ἡρακλέους ἐδέησε πρὸς τὸ καταστήσασθαι τὰ ἑαυτῶν πράγματα. [9] δοκεῖν δέ μοι καὶ τὴν ἐξω θάλατταν πρὸς τὴν εἴσω πρῶτος ὠρίσατο, προμνόμενος τοῖς Ἑλλησιν πάντα τοῦτον τὸν τόπον ὡς οἰκεῖον οἰκίζειν, καὶ τῶν στηλῶν τοῦτ' εἶναι τὸ βούλημα, ἃς ἔτι νῦν Ἡρακλέους ὀνομάζομεν. [10] οὐ μόνον δὲ τοῖς ὑφ' Ἑλλήνων λεγομένοις ἀκολουθῶν ἂν τις γνοίῃ τὴν ἐκεῖνου φύσιν καὶ ὅτι κρείττων ἢ κατὰ ἀνθρώπους ἐγένετο, ἀλλ' ἴσμεν Αἰγυπτίους ὅσον τινὰ ἄγουσιν θεὸν Ἡρακλέα καὶ Τυρίους ὅτι πρῶτον σέβουσι θεῶν. καίτοι εἰ μὲν ἅπαντες τὸν αὐτὸν νομίζοντες οὕτω τιμῶσι, τί μείζον ἂν εἴποι τις σύμβολον τῆς δυνάμεως; εἰ δ' οἱ μὲν ὡς ἓνα τῶν πρεσβυτάτων θεῶν νομίζουσιν, ἡμεῖς δ' ὡς ὅμοιον ἐκεῖνῳ τοῦτον τῆς αὐτῆς ἡξιώκαμεν τιμῆς, καὶ οὕτω κρείττων ἢ κατὰ ἄνθρωπον γεγωνῶς δείκνυται. δῆλα δὲ καὶ ταῖς τοῦ θεοῦ μαντεῖαις.

[11] Ἐπειδὴ γὰρ ἀπῆλθεν ἐξ ἀνθρώπων Ἡρακλῆς καθαρθεὶς ὃν λέγεται τρόπον, εὐθὺς ἐξηγεῖτο νεῶς τε Ἡρακλέους ἰδρῦεσθαι καὶ θύειν ὡς θεῶ· καὶ ταῦτα μέντοι πρὸς τὴν τῶν Ἀθηναίων φράζων πόλιν, ἢ καὶ πρεσβυτάτη τῶν Ἑλληνίδων καὶ τῆς εἰς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας καὶ τῶν ἄλλων τῶν σπουδαιοτάτων ὥσπερ ἡγεμῶν τοῖς ἅπασιν ὑπῆρχεν· ἔτι δ' αὐτῇ καὶ φιλίας συμβόλαια πρὸς Ἡρακλέα πάμπολλα ὑπῆρχεν ἄλλα τε καὶ ὅτι πρῶτον ξένον ἐμύησεν, ἕως ἦν ἐν ἀνθρώποις. καὶ τοσοῦτόν γε τὸ ἐναργὲς τῆς

σπουδῆς ἐγένετο καὶ οὕτω σφόδρα τῆς κρείττονος μοίρας ἐκρίθη τὸ ἐκείνου πρᾶγμα ὥστε καὶ ὅσα Θησεῖα ἦν κατὰ δήμους, ἅπαντα μετεσκεύασαν καὶ κατέστησαν Ἡράκλεια ἀντὶ Θησειῶν, νομίσαντες Θησεῖα μὲν ἄριστον εἶναι τῶν πολιτῶν, Ἡρακλέα δὲ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύσιν. [12] τί δ' ἂν τις τὰ παλαιὰ λέγοι; ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἐναργῆς ἡ κίνησις τοῦ θεοῦ. τοῦτο μὲν, ὡς ἀκούομεν, περὶ Γάδειρα θαυμαστὰ οἷα ἐργάζεται καὶ νομίζεται δευτέρου οὐδενὸς τῶν πάντων θεῶν, τοῦτο δὲ ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας νόσον τε ἀπασῶν ἐκλύεται καὶ τοὺς ἐν τῇ θαλάττῃ κινδύνους οἱ διαφυγόντες ἐξ ἴσου Ποσειδῶνι τε καὶ Ἡρακλεῖ τὴν εὐεργεσίαν λογιζονται. πολλὰ δ' ἂν καὶ ἄλλα ἔχοι τις χωρία καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ καταλέγειν καὶ δυνάμεις ἐμφανεῖς. [13] ἀλλὰ τί δεῖ τὰ πόρρω λέγειν; ἀλλὰ τὸ στρατήγιον ἡμῖν Ἡρακλείου ἔοικεν εἶναι. κὰν τούτῳ πολλὰκις ἤδη παίζων ὄφθη σφαίραις τισὶν Ἡρακλείοις· αὐταὶ δὲ εἰσι λίθοι στρογγύλοι σταθμὸν ἄγοντες οὐκ ὀλίγον· τούτων κτύπος τε ἀκούεται καὶ αὐτοὺς ἐτέρωθεν ἐτέρωθι φέρων τίθησιν. θαυμαστὰ δὲ καὶ τὰ τῆς ἄλλης ἐπιφανείας· ὥστε καίπερ οὕτω κοινὸν ὄν τὸ στρατήγιον ταῖς ἀκριβείαις ταῖς περὶ τὸν θεὸν ἀντ' ἀδύτου καθέστηκεν. [14] τί δ' ἂν εἴποις τὴν περιβόητον κλησὶν ἐν τε δὴ κωμωδίαις καὶ τραγωδίαις καὶ πᾶσι λόγοις, ἔτι καὶ νῦν παντὸς ὡς εἰπεῖν ὧ Ἡράκλεις' βοῶντος ἐπὶ ἅπαντι τῷ χρείας ἰσταμένῳ, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Σοφοκλέους, ἄρ' οὐ μέγιστον ὑπόμνημα καὶ σύμβολον εἶναι τῆς ἐκείνου δικαιοσύνης καὶ δυνάμεως καὶ ὡς τῆς ἀνθρωπείας προὔστη φύσεως πάντας ἄγων πρὸς τὸ βέλτιστον; δι' ἃ δὴ καὶ οἱ κατ' αὐτὸν ὄντες τότε ἐκάλουν εἰς ἅπαντα, καὶ νῦν ἐμμεμένηκε τὸ ῥῆμα ἀπὸ τῆς ἀρχαίας συνηθείας. [15] αἱ τοίνυν ἐπωνυμῖαι Καλλίνικός τε καὶ Ἀλεξίκακος ἢ μὲν μόνῳ θεῶν, ἢ δ' ἐν τοῖς πρώτοις δέδοται. Κῶοι δέ, ὡς ἐγὼ μέμνημαι, καὶ Ἄλεξιν τὸν Ἡρακλέα νομίζουσιν· καὶ αὐτοῖς ἔστηκεν Ἡρακλῆς ἐκ θεοπροπίου ἐπηρμένος τῷ νότῳ τὸν πόλον, ὡς κύριος ὢν καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς συμμετρίαν ἄγειν. [16] οὐ τοίνυν τοσαῦτ' ἂν τις ἔχοι μόνον εἰπεῖν περὶ τοῦ θεοῦ, ὧν τὰ μὲν, ἡνίκ' ἐν ἀνθρώποις ἦν, τὰ δὲ καὶ νῦν ἔτι φαίνεται πράττων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν παίδων γένεσις ἐν πρώτοις ἂν εἴη, οὗς ἐκεῖνος ἐποίησατο σωτῆρας κοινούς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας κληρονόμους. ὧν οἱ μὲν Πελοπόννησον ἐκόσμησαν μένοντες, οἱ δ' Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν εἰς τοσοῦτο σχήματος προὔβιβασαν· ἕτεροι δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες τὰς ταύτη πόλεις Δωριέων ᾤκισάν τε καὶ διώκησαν. [17] ἔοικεν δὲ καὶ ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις εἰκῶν τις Ἡρακλέους γενέσθαι, ὡς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι· καὶ μάλα γε εἰκότως. οἱ γὰρ Λεωνίδαὶ καὶ Λεωτυχίδαὶ καὶ Ἀρχίδαμοι καὶ Ἀγησίλαοι καὶ Ἄγιδες καὶ πρὸ τούτων ὁ τοὺς νόμους θεῖς αὐτοῖς Λυκοῦργος, πάντες οὗτοι τῆς Ἡρακλέους εἰσὶν ἀπορροῆς, οἱ ἑκείνους εἴθισαν ὀλίγους μὲν ὄντας ἀντὶ πολλῶν εἶναι, προίστασθαι δὲ τῶν ἐν χρείᾳ πάντων ἀμισθί, στρατηγὸν δὲ Σπαρτιάτην πλέον ποιεῖν ἢ στρατεύμα ἐτέρων. οὕτω καὶ δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἐκγόνων ἀρετῆς ὡσπερὶ πηγὰς τοῖς Ἕλλησιν ἐμηχανήσατο, καὶ τοῖς μὲν ἀσκεῖν τὰ κάλλιστα, τοῖς δὲ ἔχειν ὑφ' ὧν σωθήσονται παρεσκεύασεν. [18] οὐ τοίνυν ἐπὶ πράξεσι μόνον καὶ ἀγῶσιν ἔχοι τις ἂν Ἡρακλέους μνημονεύειν, ἀλλὰ κὰν ταῖς εὐθυμίαις τοῦ βίου πολλοῦ τινος ἄξιος· δηλοῖ δὲ καὶ τῶν ἀγαλμάτων αὐτοῦ τὰ πίνοντα.

[19] Μοῖραν δ' ἔλαχε θαυμαστὴν παρὰ πάντων θεῶν, ὃν γε δὴ Ζεὺς μὲν εἰς φῶς ἤγαγεν, Ἀθηνᾶ δὲ παραλαβοῦσα ἐπετρόπευσεν καὶ τοὺς ἄθλους ἐξηγεῖτο, Ἀφροδίτη δὲ καὶ Διόνυσος ἠσπάζοντο καὶ τὰς ἀναπαύσεις τῶν πόνων ἀξίως ἐδωροῦντο· Ἡρας δὲ κηδεῖα καὶ Ἥβης γάμος ἀρχαῖα λέγειν. τοσοῦτον γὰρ, ὡς ἔοικεν, αὐτῷ τὸ τῆς ῥώμης ἀπεδόθη ὥστε πάντων θεῶν ἀκμήτων ὄντων δι' αἰῶνος, διαφερόντως Ἡρακλῆς δοκεῖ τὴν ἡβὴν ἔχειν. ἀλλὰ μὴν Ἑρμοῦ γε καὶ Ἡρακλέους ἔστι νῦν ἀγάλματα κοινά· πρὸς τοσοῦτον ἤκουσι τῆς ἐταιρείας. [20] ἴδιοις δ' ἂν καὶ ἐν ὄρεσι μέσοις Ἡρακλέα παρὰ Μητρί θεῶν καὶ ἐν ἄστεσιν καὶ πάλιν αὐτὸν σὺν Διοσκούροις, λουτρῶν τε τὰ ἥδιστα Ἡράκλεια ἐπωνυμίαν ἔχοντά ἐστι· χωρὶς δὲ πηγαὶ ποταμῶν ὑδάτων ἐπώνυμοι καὶ αὐταὶ τοῦ θεοῦ· τοσαύτην παρὰ ταῖς Νύμφαις εἴληχε τὴν προεδρίαν. [21] εἰ δ' ὀρθὴ ἡ δόξα τοῦ Θασίου ξένου ἤτοι Μακεδόνοιο γε, ὃς ἔφη ποτὲ παιᾶνα δόξαι ἄδειν ὑπ' ἑμοῦ πεποιημένον, εἶναι δ' αὐτῷ τοῦτο ἐπαδόμενον, Ἰὴ Παιᾶν Ἡρακλεὺς Ἀσκληπιέ', εἰ ταῦτ' ἀληθῆ καὶ κύρια, καλὸν ἂν τι χρῆμα καὶ τοῦτο συζυγίας πεφηνός, ὁ Καλλίνικος ἅμα τῷ Σωτῆρι. οὕτω καὶ ἐν πόνοις καὶ ἐν θυμηδίαις καὶ ἐν θεραπείαις σώματος καὶ πανταχοῦ καιρὸν ἔχων ἔστιν ὁ θεός.

[22] Ἄπασι μὲν οὖν ἀνθρώποις ἐν μνήμῃ καὶ τιμαῖς Ἡρακλῆς, ἐμοὶ δὲ τι καὶ φιλίας ἴδιον πρὸς αὐτὸν ἔστιν, ἕκ τινος φωνῆς θείας γενομένης. ἐδόκει δὲ ἦκειν ἐκ τοῦ μητρώου· παρεκελεύετο δὲ ἀνέχεσθαι τὰ συμπίπτοντα, ἐπειδὴ γε καὶ Ἡρακλῆς Διὸς παῖς ὢν ἠνέσχετο. οὗτός σοι, ὦ φίλε Ἡράκλεις, ὁ παρ' ἡμῶν λόγος ἀντ' ἄλλου μέλους ἡσμένοιο κατὰ τὴν τοῦ ἐνυπνίου δόξαν, ἣν ἐδόκουν Ἡρακλέους ἔπαινον λέγειν ἐν προθύροις Ἀπόλλωνος